

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СЕРГІЙ ФОКІН

Київський університет туризму, економіки і права

Величезний вплив на виховання моральності молоді людини, виховання таких якостей, як воля і мужність, мають різноманітні життєві обставини, якими така багата туристсько-краєзнавча практика. Подолання негативних проявів сучасного життя потребує певного рівня морального досвіду учнів. Однак, як показує практика, життєві ситуації, у яких опиняються наші старшокласники і які саме сприяють розвитку їхнього етичного досвіду, нерідко випадають з поля зору педагогів і не використовуються у виховній діяльності.

Тому цікаво з'ясувати, які можливості шкільного туризму, наскільки туризм і краєзнавство допомагають педагогові у формуванні активної моральної позиції старшокласників, у становленні мужньої, вольової особистості; що в цьому напрямку можна зробити в умовах виховного процесу туристсько-краєзнавчої діяльності.

Наш досвід показує, що найбільш вагомими для старшокласників-хлопців виявилися ситуації «подолання і боротьби», а також ситуації з яскраво виявленим проблемним характером. Тому ми й зупинилися на вивченні подібних ситуацій. Ми почали свою роботу з перевірки припущення про те, що у старшокласників є значна потреба переборювати всілякі труднощі. На початку навчального року їм було запропоновано два варіанти проведення канікул. Перший — комфортабельна екскурсія до Криму з відвідуванням міст-курортів Алушги, Алупки, Ялти, прогулянка на теплоході по морю. Другий — похід по гірському маршруту, пов'язаний з подоланням великої кількості труднощів (можливі несприятливі погодні умови, складний рельєф місцевості, значна вага рюкзака, необхідність дотримання режиму дня, суворості, майже військової дисципліни). Ми намагалися з'ясувати, якому з варіантів старшокласники нададуть перевагу і чим це буде зумовлено. Результати опитування підтвердили наше припущення про те, що у старшокласників велика внутрішня потреба подолання труднощів. Вибір однозначно було зроблено на користь другого варіанту. Зрозуміло, що мотиви такого вибору були дуже різними, але прагнення більшості хлопців опинитися у складних умовах, значно переважало.

Переконавшись у наявності цього бажання, ми поставили перед собою нове завдання: з'ясувати, які можливості організації морального досвіду старшокласників, виховання в них характеру, волі, мужності закладені у ситуаціях подолання труднощів, що виникають у їхньому житті. Для цього нам знадобилося визначити характерні ознаки таких типових для старшокласників ситуацій.

Ми помітили, що бажання старшокласників перевірити себе, випробувати свій характер, волю настільки велике, що нерідко вони самі навмисне створювали складні умови, часом навіть не обґрунтовані і небезпечні з точки зору безпечного проходження маршруту. Це вказувало на наявність великого бажання сформувати особистий досвід подолання життєвих проблем, самостійно формувати лінії своєї поведінки в складних життєвих умовах, виявити мужність.

Спостерігаючи за різноманітними подіями з туристського життя старшокласників, ми побачили, що в складних екстремальних обставинах вони, як правило, виявляли високі моральні якості, значно частіше, ніж у буденних умовах. Найбільше це виявлялось під час подолання природних перешкод.

Туристська практика свідчить, що коли у підлітків вибір морального рішення, вияв мужності носить переважно ситуативний характер, то, характеризуючи старшокласників, ми маємо підставу вести мову про більш тверду моральну позицію, про наявність системи поглядів, намірів, дій.

Під час підготовки, а також після походу, перед керівником туристської групи, постає завдання й у звичайних, буденних життєвих обставинах зберегти високий моральний клімат у колективі. Щоб у будь-якому «найдрібнішому», найнепомітнішому прояві «спрацювало» моральне — позитивне заряджене поле. Для вирішення цього складного завдання потрібна наполеглива, постійна робота педагогів, батьків, самих учнів.

Ще А.Макаренко підкреслював, що мужність не можна виховати без спеціальних вправ. Із показує досвід, для вирішення завдань морального виховання, важливо поряд із використанням природних ситуацій організовувати педагогічні ситуації у повсякденних справах, будувати «гімнастику моралі, мужності», вправи з моральності, мужності.

Тяж, під час походу туристського гурту «Полнос» по Медоборах, у кожному селі, де відбувався відпочинок, старшокласники, вільні від чергування, самі, добровільно, не очікуючи за це ні нагород, ні похвали, пиляли і рубали дрова самотнім старим, інвалідам, ремонтували паркани, дахи.

Туристська практика показує, що, не применшуючи значення вербальних методів впливу на особистість, моральний досвід, досвід мужності формується саме моральними, «мужніми» діями, вправами, які формують мужність у дії.

А.Макаренко писав: «Ми фактично, учня не виховуємо, ми нічого від нього не вимагаємо, крім найпримітивніших гальм, необхідних для нашої зручності. Ми домагаємося (на завжди), щоб він тихо сидів у класі, але ми не ставимо перед собою ніяких цілей позитивного дисциплінування. У наших школярів іноді ще буває дисципліна порядку, але не буває дисципліни боротьби і подолання. Ми очікуємо, новий учень зробить ту чи іншу провину, і тоді починаємо його «виховувати». Учень, який не провинився, нас не обходить, куди він іде, який характер розвивається в його удаваному зовнішньому порядку, ми не знаємо і дізнаватися не вміємо».

Таким чином, формуючи моральний досвід старшокласників, виховуючи моральність, мужність, стійкість, необхідно дотримуватися низки педагогічних умов. У своїй роботі педагог має постійно враховувати виховні можливості, виховний потенціал ситуацій з реального життя старшокласників, виходячи при цьому із особливостей прийняття учнів різних життєвих обставин, якими така багата туристська діяльність.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

НАТАЛІЯ КРАВЧЕНКО

Рада по вивченню продуктивних сил України, м.Київ

За визначенням Товариства ризикованого туризму під екологічним туризмом слід розуміти екологічно відповідальну подорож для вивчення природних зон і культури регіону з метою пропаганди їх охорони та спрямування фінансових надходжень у місцеві громади.